Κεφάλαιο 14

Ο Φιλελληνισμός

Φιλέλληνες ονομάζονται οι ξένοι που εμπνεύσθηκαν από την Επανάσταση του 1821 και υποστήριξαν τον αγώνα των εξεγερμένων Ελλήνων με διάφορους τρόπους.

▲ Δ. Ζωγράφος, Κατάλογος Φιλελλήνων, λιθογραφία, Αθήνα, Πολεμικό Μουσείο

Η προσφορά των Φιλελλήνων στην ελληνική Επανάσταση ήταν ποικίλη. Περισσότεροι από 1.200 Ευρωπαίοι (Γερμανοί, Γάλλοι, Ιταλοί, Πολωνοί, Ελβετοί, Άγγλοι) συμμετείχαν ενεργά στον ένοπλο αγώνα, παίρνοντας μέρος σε μάχες εναντίον των Τούρκων. Παράλληλα σχηματίστηκαν Φιλελληνικές Επιτροπές σε μεγάλες πόλεις του εξωτερικού, με σκοπό την ενίσχυση του αγωνιζόμενου λαού είτε με υλικά μέσα, στέλνοντας χρήματα, τροφές και πολεμοφόδια είτε παρέχοντας ηθική υποστήριξη με δημοσιεύσεις σε έντυπα και εφημερίδες, καλλιτεχνικά έργα και συναυλίες.

Στους Φιλέλληνες συγκαταλέγονταν ρομαντικοί *ιδεαλιστές* (ιδίως ποιητές), λάτρεις της αρχαίας Ελλάδας, πολιτικοί, άνεργοι πρώην στρατιωτικοί και διωκόμενοι για τη δράση τους επαναστάτες, όπως ο Ιταλός κόμης Σανταρόζα. Αλλά και έμποροι, τραπεζίτες και μέλη εκπαιδευτικών ή θρησκευτικών ιδρυμάτων ανέπτυξαν φιλελληνική δράση.

Η ενθουσιώδης δραστηριότητα ποιητών και εμπόρων οδήγησε στη δημιουργία, ήδη από το 1821, των Φιλελληνικών Επιτροπών (Κομιτάτων) στην Ελβετία και τη Γερμανία, με κύριο στόχο την περίθαλψη Ελλήνων προσφύγων. Πρωτοστάτες υπήρξαν πανεπιστημιακοί καθηγητές που αρθρογραφούσαν υπέρ της Επανάστασης, όπως ο Κρουγκ αλλά και τραπεζίτες σαν τον οικονομολόγο Ιωάννη Εϋνάρδο, που αργότερα συνέβαλε στην ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας.

Η πρώτη αποστολή Φιλελλήνων έφτασε στην επαναστατημένη Ελλάδα τον Ιούνιο του 1821 με έξοδα του Δημήτριου Υψηλάντη και η δεύτερη δύο μήνες αργότερα με επικεφαλής τον Τόμας Γκόρντον, εύπορο αξιωματικό του βρετανικού στρατού. Εξαιτίας όμως της έλλειψης συντονισμού μεταξύ των εθελοντών και των Ελλήνων αγωνιστών, το πρώτο Τάγμα των Φιλελλήνων συγκροτήθηκε το Μάιο του 1822. Υιοθετώντας τους γαλλικούς στρατιωτικούς κανονισμούς, το τάγμα αυτό συμμετείχε στη μάχη στο χωριό Πέτα της Άρτας, όπου όμως διαλύθηκε έχοντας μεγάλες απώλειες.

Δύο χρόνια αργότερα, παρόμοιες επιτροπές ιδρύθηκαν στη Γαλλία και την Αγγλία, το Βέλγιο και την Ολλανδία. Μέλη των επιτροπών αυτών ήταν και σημαντικοί Φιλέλληνες: ο Γάλλος συγγραφέας Βίκτωρ Ουγκώ και ο Άγγλος νεαρός ποιητής λόρδος Μπάιρον, ο οποίος επισκέφθηκε το Μεσολόγγι στα τέλη του 1823, όπου μάλιστα αρρώστησε και πέθανε.

Στην Αμερική, παρά το διάγγελμα του προέδρου της Μονρόε το 1822 υπέρ του αγώνα των Ελλήνων για την Ανεξαρτησία τους, το φιλελληνικό ενδιαφέρον περιορίστηκε κυρίως στη συγκέντρωση και αποστολή *ανθρωπιστικής βοήθειας*.

✎ Γλωσσάρι

Ιδεαλιστής: Ο διαπνεόμενος από ανώτερες ηθικές αρχές, ο οπαδός κάποιας ιδεολογίας.
Ανθρωπιστική βοήθεια: Η βοήθεια σε τρόφιμα και υλικά σε ανθρώπους που έχουν ανάγκη.

Οι πηγές αφηγούνται...

1. «Είμαστε όλοι Έλληνες»

Ο Φιλέλληνας Άγγλος ποιητής Πέρσι Σέλλεϋ στον πρόλογο του λυρικού ποιήματός του με τον τίτλο «Ελλάς» έγραψε:
«Όλοι είμαστε Έλληνες. Οι νόμοι μας, η φιλολογία μας, η θρησκεία μας, οι τέχνες μας, έχουν τις ρίζες τους στην Ελλάδα. Γιατί, χωρίς την Ελλάδα η Ρώμη, η οδηγήτρα, η καταχτήτρα, δεν θα μπορούσε να σκορπίσει κανένα φως κι εμείς θα είμαστε ειδωλολάτρες και άγριοι. Η μορφή και το πνεύμα του ανθρώπου έφτασαν την τελειότητά τους στην Ελλάδα...».

Πέρσι Σέλλεϋ, *Ελλάς*, μετάφραση Αναστάσιος-Μιλάνος Στρατηγόπουλος, Αθήνα 1932, σσ. 18-20.

2. Επιστολή του Τόμας Τζέφερσον στον Αδαμάντιο Κοραή, Μοντιτσέλο, Βιρτζίνια, 31 Οκτωβρίου 1823

«Κανένας λαός δεν αισθάνεται ζωηρότερη συμπάθεια από μας για τα δεινά που υποφέρουν οι συμπατριώτες σας, κανένας δεν απευθύνει στο Θεό πιο θερμές και πιο ειλικρινείς παρακλήσεις για την επιτυχία των σκοπών τους. Και πραγματικά, τίποτε άλλο παρά η κεφαλαιώδης αρχή της κυβερνήσεώς μας να μην μπλεκόμαστε στις έριδες της Ευρώπης δεν θα μπορούσε ν' αναχαιτίσει τη φιλελεύθερη νεολαία μας από το να συμμετάσχει με κάποιο τρόπο στον ιερό αυτόν αγώνα».

Χρήστου Λάζου, *Η Αμερική και ο ρόλος της στην επανάσταση του 1821*, Αθήνα 1983, σσ. 92-93.

Ματιά στο παρελθόν

Η πρώτη αναγνώριση της «ανεξαρτησίας του ελληνικού έθνους» ήρθε από το Τάγμα των Ιωαννιτών ιπποτών. Ωστόσο, για διάφορους λόγους, η σχετική συνθήκη δεν υπογράφηκε τελικά από την επαναστατική ελληνική Κυβέρνηση κι έτσι η αναγνώριση παρέμεινε χωρίς ουσιαστικό αντίκρισμα.
Στις 4 Δεκεμβρίου του 1822, με διάγγελμά του, ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής Τζέιμς Μονρόε εξέφρασε τη συγκίνησή του για τον αγώνα των επαναστατημένων Ελλήνων καθώς και την ελπίδα του πως αυτοί θα κέρδιζαν σύντομα την ελευθερία τους. Παρά την έκφραση συμπάθειας όμως, οι ΗΠΑ ενημέρωσαν την ελληνική επαναστατική Κυβέρνηση, τον Αύγουστο του 1823, πως είχαν επιλέξει την ουδετερότητα στην ελληνοτουρκική σύγκρουση και κατά συνέπεια, δεν ήταν διατεθειμένες να παράσχουν οποιαδήποτε ένοπλη βοήθεια.

Ο θυρεός του Τάγματος των Ιωαννιτών ιπποτών

Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Τζέιμς Μονρόε

▲ Ευρωπαίοι αξιωματικοί και Φιλέλληνες, έγχρωμη λιθογραφία, Αθήνα, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

▲ Ο Ιταλός Φιλέλληνας Σανταρόζα, Αθήνα, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

▲ Πορτρέτο του Γάλλου Φιλέλληνα Σατωμπριάν

▲ Η υποδοχή του λόρδου Βύρωνα από τους Έλληνες, πίνακας του Θ. Βρυζάκη

☞ Ερωτήματα

- Ποια ήταν η προσφορά των Φιλελλήνων στην ελληνική Επανάσταση;
- Τι εννοεί ο Φιλέλληνας Άγγλος ποιητής Πέρσι Σέλλεϋ με τη φράση «Όλοι είμαστε Έλληνες»;